keramiske noter 62/2025

31. årgang

Keramikkens Venner

Reviews · Besprechungen · anmeldelser · Besprechungen · Reviews

redigeret af Gunnar Jakobsen

The Magic of Ceramic Glazes. Nils Thorsson and Royal Copenhagen Artist Stoneware 1932-1975. By Jörg Schwandt. Arnoldsche [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart. 2025. 200 s. ill. litt. Sign. ib. 48 €.

Die Magie der Glasur. Nils Thorsson und das Künstler-Steinzeug von Kgl. Kopenhagen 1932-1975. Von Jörg Schwandt. Arnoldsche [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2025. 200 s. ill. litt. sign. ib. 48 €.

Den tyske samler Jörg Schwandt har med bogen *The Magic of Ceramic Glazes* publiceret nogle af Nils Thorssons (1898-1975) bedste arbejder i stentøj. Schwandt har i bogen fokus på glasurerne og ikke i særlig høj grad på formgivningen. Glasurer, som Thorsson gennem årene anvendte på sine stentøjsarbejder, udviklet i tæt samarbejde med fabrikkens ingeniører, heriblandt H.A.L. Madslund, Ole Olsen og Leif Lautrup-Larsen.

Jörg Schwandt fastslår i forordet, at han har fokus på glasurens æstetiske virkning og mindre på det tekniske aspekt. Der er således i bogen ingen formler, glasuropskrifter, brændingsanvisninger eller kunsthistoriske udredninger.

Bogen er stilet mod den almindeligt keramikinteresserede, som ved hjælp af bogen kan få et indblik i, hvorledes de enkelte glasurer er opstået og dermed en forståelse for tilblivelsen af Thorssons stentøjsarbejder.

Bogens hovedafsnit ”Catalogue · The Classic Glazes from Royal Copenhagen” er opdelt efter glasurtype, hver med en indledende tekst om glasuren, hvor Jörg Schwandt har beskrevet de enkelte glasurtyper med en beskrivelse af, hvordan de er sammensat og fremkommet, og hvorledes glasuren fremstår. Inden for den enkelte glasurtype er de enkelte objekter alene beskrevet med ophavsmand m/k, årstal samt mål. Savne kan man en gengivelse af bunden med signatur og fabriksmærke. Ved 27 af objekterne står der, at det er porcelæn, hvilket til en vis grad er korrekt, idet selve objektet er fremstillet af hvidt porcelænsler, men glaseret med stentøjsglasur, fx objekter glaseret med okseblodsglasur og derfor af Den kongelige Porcelainsfabrik betegnet som stentøj.

I afsnittet ”The Magic of Ceramic Glazes” følger mindre afsnit om de fysiske virkemidler som krakeleringer, skydninger og løb af glasur fra kanter og forhøjninger mm. Det kan være nyttigt, og det er fint at beskrive det som en del af magien omkring stentøj, idet det bidrager til at se disse fysiske fænomener som en vigtig del af glasurernes udtryk.

Beskrivelsen af glasurer og fysiske virkemidler, mv er Jörg Schwandts egen forståelse heraf, hvad man under læsningen skal være opmærksom på.

Således fremsættes nogle ikke korrekte teorier (s 166) omkring oxider, som efter Schwandts opfattelse ikke blander sig - fx i Solfatara-glasuren.

Sung-glasuren (den mest anvendte stentøjsglasur), som beskrevet i bogen, er ikke en brun glasur. Sung-glasuren er en mat transparent stentøjsglasur, hvori emnet bliver dyppet. Emnet er i forvejen malet med jern og kobolt, der ligger som en underglasur. Ved reaktionen mellem skærv, farver og glasur opnås de for Sung-glasuren så karakteristiske smukke nuancer, der spænder fra den rene, grå glasur over blandinger med brunt, blåt og sort.

Under ”The Effects on Rims and Edges” (s 173) er den opståede effekt af glasurpletter på Temmoku-vasens kant ikke klart beskrevet, idet effekten fremkaldes ved, at der påføres rutil på kanten, hvorved der opnås flusning af glasuren, som giver de blå pletter i kanten.

Solfatara, der havde været anvendt siden 1936, indeholdt frem til 1958 radioaktiv uranoxid, hvor den blev herefter erstattet af en ikke radioaktiv, sort uranoxid, hvilket stort set gav samme resultat. Denne glasur måtte dog efter nogle år, formentlig i begyndelsen af 1960’erne, også udgå, da den ligeledes viste sig at være giftig at arbejde med. Forsøg med helt at erstatte

uranoxid med jernoxidforbindelser mislykkedes, da glasuren ikke opnåede den intense gule farve, som Solfataraen havde og kunne derfor ikke erstatte denne. Når Schwandt skriver, at den giftige Solfatara blev erstattet af disse specielle jernoxidforbindelser, så var det ikke tilfældet.

Størstedelen af de 139 viste arbejder er af Nils Thorsson, idet der af andre kun er vist arbejder af Kresten Bloch, Gerd Bøgelund, Carl Halier, Hans Henrik Hansen, C.F. Ludvigsen, Axel Salto og Bode Willumsen, i alt kun med 14 arbejder, hvoraf de 6 er af Hans Henrik Hansen. Andre 14 er usignerede og fremstillet i Stentøjskælderen. Herudover er nogle glaseret på modeller eller på design af Thorsson, hvilket må indebære, at det er produktionsting og ikke unika. Kun få af de 36, som Leif Lautrup-Larsen karakteriserer som stentøjskunstnere ved Den kongelige Porcelainsfabrik, jf Leif Lautrup-Larsen nedenfor, er repræsenteret i bogen. Nogen begrundelse for, hvorfor disse og ikke andre er medtaget, er ikke givet, men skyldes vel, at Schwandt har erhvervet disse i forbindelse med, at han har søgt efter Nils Thorssons stentøjsarbejder.

Jörg Schwandt skriver, at fabrikkens stentøjsafdeling lukkede i 1985, men det var dog ikke ensbetydende med, at stentøjsproduktionen ophørte, idet fabrikkens keramiske kunstner Ivan Weiss havde den sidste stentøjsbrænding i fabrikkens gamle kulovn i 2002, inden fabrikken lukkede ned i Smallegade og flyttede til Glostrup i 2004.

Thorssons Diana-serie, der forelå som udkast, da han døde, blev i øvrigt klargjort til produktion af Ole Olsen og Ivan Weiss, der var uddannet af Nils Thorsson på tilsvarende vis som Thorsson selv blev af Chr. Joachim.

Bagest i bogen er der optrykt to nyttige oversigter over de to former for dateringer som Den kongelige Porcelainsfabrik og Royal Copenhagen har anvendt fra 1935 og frem til 2009.

Med bogens undertitel ”Nils Thorsson og Den kongelige Porcelainsfabriks kunstnerstentøj 1932-1975” forventer man som læser også at få noget at vide om personen bag de mange flotte stentøjsarbejder. Men det er kun i begrænset omgang tilfældet. For at få mere at vide om personen Nils Thorsson må man ty til Leif Lautrup-Larsens standardværk om Den kongelige Porcelainsfabriks ”*Stentøj*” fra 2007.

Leif Lautrup-Larsen, der arbejdede sammen med Nils Thorsson gennem en del år, fortæller bl.a., at Thorsson blev ansat på Den kongelige Porcelainsfabrik hos Chr. Joachim på Aluminia i 1912, hvor han fik en meget grundig uddannelse, som han afsluttede i 1917, hvorefter hans straks blev fastansat og arbejdede fra 1922 som selvstændig kunstner ved fabrikken. I 1930 blev han udnævnt som overmaler, en stillingsbetegnelse han beholdt resten af sin tid ved fabrikken. I 1932 overtog han i forbindelse med Chr. Joachims afsked det daglige ansvar for fajancefabrikken, hvor han lagde en meget stor indsats, idet denne del af virksomheden var økonomisk klemt af konkurrence udefra, da konkurrenterne kunne producere væsentlig billigere. Takket være Thorssons innovative kraft og gode medarbejdere overlevede fajancefabrikken. Som Leif Lautrup-Larsen skriver om Thorsson: ”Han var nok sin generations betydeligste fajancekunstner i Europa, meget kendt og respekteret i faglige kredse som fabrikskunstner. Han og hans meget store indsats på fajancefabrikken var knap så kendt i den danske offentlighed og i kunstneriske kredse, fordi han gjorde sig til ét med sin arbejdsplads og ikke lagde særlig vægt på at få sit navn promoveret i forbindelse med sine produkter.” Der hersker dog ikke tvivl om, at stentøjet stod hans hjerte nær, men fajanceproduktionen var og blev hans hovedbeskæftigelse, men ser man på de i bogen viste stentøjsarbejder, ser man, hvor stor en stentøjskunstner han også var.

Ifølge litteraturoversigten, så har Jörg Schwandt benyttet en stor del af den tilgængelige litteratur, men hvis man ser på de kinesiske glasurer, så kan man undre sig over, at klassikeren på området, Nigel Woods ”Chinese Glazes · Their Origins, Chemistry and Re-creation” fra 1999/2007 ikke er anvendt.

The Magic of Ceramic Glazes vil kunne nydes og læses uden større forudsætninger for glasurernes fremstilling og objekternes brænding. Trods de anførte forbehold, er det en spændende bog, som dokumenterer en flot samling.

De meget flotte fotografier, heraf flere detailfotos, af Nils Thorssons stentøjskunst, som Jörg Schwandt med stor entusiasme gennem årene har samlet, og den smukke grafiske tilrettelæggelse, har bidraget til, at det er blevet en meget indbydende bog for samlere af Nils Thorssons stentøj.

Tilføjes må det, at Jörg Schwandts samling, der gengives i *The Magic of Ceramic Glazes* vil kunne ses på en udstilling i Bröhan-Museum i Berlin frem til den 11. januar 2026.

Gunnar Jakobsen & Barbro Haar